

Cirkulärnr: 10:21
Diariernr: 10/1591
Arbetsgivarpolitik: 10-2:9
Nyckelord: Arbetsmiljölagen, Arbetsmiljöverket, socialtjänstlagen, lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, tobakslagen, viteslagen, instansordning
Handläggare: Ragnar Kristensson
Avdelning: Avdelningen för arbetsgivarpolitik
Sektion/Enhet: Arbetslivssektionen
Datum: 2010-03-29
Mottagare: Kommunstyrelsen
Landstingsstyrelsen
Regionstyrelsen
Medlem i Pacta
Arbetsgivarpolitik
Vård och omsorg
Juridik
Rubrik: Vård och omsorg i annans hem - viktigt avgörande
Bilagor: Kammarrätten i Jönköping mål nr 360-09

CIRKULÄR 10:21

Arbetsgivarpolitik: 10-2:9

Avdelningen för arbetsgivarpolitik
Arbetslivssektionen
Ragnar Kristensson

Nyckelord: Arbetsmiljölagen,
Arbetsmiljöverket, socialtjänstlagen,
lagen om stöd och service till vissa
funktionshindrade, tobakslagen,
viteslagen, instansordning

Kommunstyrelsen
Landstingsstyrelsen
Regionstyrelsen
Medlem i Pacta
Arbetsgivarpolitik
Vård och omsorg
Juridik

Vård och omsorg i annans hem - viktigt avgörande

Ett av kommunernas allra viktigaste samhällsuppdrag är att erbjuda och ge vård och omsorg till behövande människor i deras eget hem. Samtidigt ska kommunerna som arbetsgivare erbjuda attraktiva, hälsosamma och stimulerande arbetsvillkor för de som ska utföra vården och omsorgen.

En viktig dom har nu meddelats av Kammarrätten i Jönköping. Domen bifogas cirkuläret. Rättsfallet berör förutsättningarna för vården och omsorgen samt arbetsmiljöaspekterna när arbete sker i annans hem. Avgörandet tolkar arbetsmiljölagen (AML), socialtjänstlagen (SoL), lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS), tobakslagen och viteslagen.

Ärendet rör ett gruppboende för 11 personer med funktionsnedsättning som fått sina boendeinsatser beviljade enligt SoL eller LSS. I insatsen ingår omvårdnad. De har ett mycket stort omvårdnadsbehov och behöver stöd och hjälp dygnet runt avseende hela sin personliga livsföring. Var och en av de boende har sin egen lägenhet. Merparten av de boende röker.

Arbetsmiljöverket förelade Eskilstuna kommun vid vite om 75.000 kronor att vidta åtgärder så att inga arbetstagare på gruppboendet i sitt arbete utsätts för tobaksrök mot sin vilja. Arbetsmiljöverket åberopade 8 § tobakslagen, 2 kap 2 och 4 §§, 3 kap 2-2a §§ och 7 kap 7 § arbetsmiljölagen samt 10 § Arbetsmiljöverkets föreskrift (AFS 2001:1) om systematiskt arbetsmiljöarbete. Arbetsmiljöverket ingrep efter att skyddsombudet uppmärksammat verket på arbetssituationen.

Eskilstuna kommun överklagade föreläggandet och yrkade att länsrätten i Östergötlands län skulle undanröja föreläggandet, vilket länsrätten också gjorde i domen den 15 januari 2009, mål nr 2318-08. Arbetsmiljöverket överklagade till kammarrätten och erhöll sedermera prövningstillstånd. SKL och även Socialstyrelsen har efter begäran av Kammarrätten yttrat sig i målet. Kammarättens dom har vunnit laga kraft.

Kommunens insatser kan sammanfattas på följande sätt:

- All rökning är förbjuden i de allmänna lokalerna
- De boende har uppmanats att inte röka i de enskilda lägenheterna i samband med vård och omsorg och att vädra i direkt anslutning till rökningen
- Ett rökutrymme har uppförts
- Medarbetare erbjuds omplacering till likvärdigt arbete om de inte vill vistas i en arbetsmiljö med risk att utsättas för tobaksrök.
- Speciella ansiktsmasker har köpts in.

Kommunen gjorde också gällande att tobakslagen inte är tillämplig på de boendes privata bostadslägenheter, att kommunen uppfyller kraven att ingen medarbetare mot sin vilja utsätts för tobaksrök och att kommunen följer de krav i arbetsmiljölagen som angetts i Arbetsmiljöverkets föreläggande.

Kommentar

Arbetsmiljölagen gäller för arbete som utförs i enskildas privata bostäder. Arbetsgivarens ansvar enligt tobakslagen omfattar däremot inte privata bostäder inklusive boendes eget rum på exempelvis servicehus och vårdinrättningar.

- En av de frågor som ofta återkommer i SKL:s kontakter med kommuner, landsting och företag anslutna till Arbetsgivarförbundet Pacta är att verksamhetsansvariga försöker lösa en uppgift, där motstående intressen ibland står mot varandra och där olika lagar och tillsynsmyndigheter utfärdar föreskrifter och ställer krav som inte alltid går att förena. Det är därför viktigt att tillsynsmyndigheterna tar hänsyn till detta i sin myndighetsutövning.
- De krav som ställs på en god arbetsmiljö måste vägas mot andra intressen och behov som kan vara svåra eller omöjliga att förena med arbetsmiljöhänsynen. De insatser som krävs för att förbättra arbetsmiljön får inte vara orimliga i förhållande till de resultat som kan uppnås. I det aktuella fallet har arbetsmiljöaspekterna vid arbete i de privata bostäderna fått stå tillbaka för de boendes behov av stöd och hjälp enligt SoL och LSS. Att ålägga kommunen att vidta ytterligare åtgärder har av domstolen, med hänsyn till de boendes omsorgsbehov samt funktionshinder mm, bedömts som orimliga i förhållande till de resultat som kan uppnås. Domstolens grund för bedömning bör kunna användas i andra liknande fall.
- SKL har - förutom de av kommunen angivna ståndpunkterna - pekat på att föreläggandet borde ha varit mer preciserat i vilka åtgärder som kommunen måste vidta. Kommunen har därför lämnats i osäkerhet angående vilka åtgärder som man förelagts att vidta utöver redan vidtagna åtgärder. Domstolen har godtagit

det argumentet och konstaterat att föreläggandet inte uppfyller viteslagens krav på precision och tydlighet.

- När kommuner, landsting, regioner och företag anslutna till Arbetsgivarförbundet Pacta får krav på arbetsmiljöåtgärder från Arbetsmiljöverket är det viktigt att klargöra hur och vem som svarar för handläggning och beslut som kan bli aktuella. Speciellt viktigt är att överväga att överklaga om kraven bedöms vara otydliga, felaktiga, för betungande eller för långtgående. Detsamma gäller när arbetsmiljökraven ska sammanvägas med andra intressen och behov. SKL har givit ut kortfattade råd för kontakterna med Arbetsmiljöverket.
- Det är i längden olämpligt att medarbetares egen hälsa sätts på spel genom att behöva arbeta i miljöer där tobaksrök förekommer. Å andra sidan måste samhället ta hänsyn till att vissa brukare och boende anser att tobaksrökning är en viktig del av deras livsföring som de inte vill undvara. Att hitta praktiska och tekniska lösningar i samråd med den boende, medarbetarna och skyddsombudet (arbetsmiljöombudet) blir då väsentligt.
- Där stora arbetsmiljöproblem för personalen kan förutses bör övervägas om det går att koppla biståndsbeslut till arbetsmiljöåtgärder och att en riskbedömning görs.

Frågor

Frågor med anledning av detta cirkulär besvaras av arbetsmiljöjurist Ragnar Kristensson, ragnar.kristensson@skl.se, 08- 452 74 88, arbetsrättsjurist Hans-Henrik Helldahl, hans-henrik.helldahl@skl.se; 08-452 70 00, arbetsmiljöexpert Ned Carter, ned.carter@skl.se; 08-452 76 23 och arbetsrättsjurist Göran Söderlöf, goran.soderlof@skl.se, 08-452 70 00

Sveriges Kommuner och Landsting
Avdelningen för arbetsgivarpolitik
Arbetslivssektionen

Britt-Inger Kajnäs

Ragnar Kristensson

Bilagor: Kammarrätten i Jönköping mål nr 360-09